

Redaktionenens forord

Et af de mere komplekse områder i Bourdieus sociologi er hans behandling af staten. Bourdieu lavede aldrig en samlet sociologi om og af staten, derimod er der flere spredte henvisninger og delelementer i hans arbejder, hvor staten indgår. Netop på grund af den manglende klarhed over, hvordan han gennem tiden har behandlet og opfattet staten, samt de mange muligheder, en feltteoretisk reflektiv sociologi giver for nye undersøgelser, hvori staten indgår, synes vi det er værd at vie et nummer af *Praktiske Grunde* til temaet om Bourdieu og Staten.

I den første artikel "Bourdieu og staten" forsøger Jens Arnholtz Hansen og Ole Hammerslev at tegne en rød tråd gennem de mange spredte kommentarer om og analyser af staten samt de skitser til nye undersøgelser af og tilgange til staten, der ligger i Bourdieus omfattende forfatterskab. Arnholtz Hansen og Hammerslev viser, hvordan Bourdieus undersøgelser hænger sammen med hans øvrige sociologi, der er en form for negativ sociologi eller – med Broadys (1991) ord – en nejets sociologi, hvor der stilles spørgsmålstejn ved normale opfattelser af den sociale verden. Herudover diskuteres bl.a. hvordan Bourdieus refleksive sociologi kan anvendes i konkrete studier af felter, hvori staten indgår, ligeledes klargøres begreberne om magtfeltet og det bureaukratiske felt set i forhold til hans undersøgelser, hvor staten indgår.

Hvor Arnholtz Hansen og Hammerslev sammenfatter og forsøger at forklare Bourdieus analyser om staten, diskuterer Gorm Harste i den næste artikel "Kampen om retsstaten – Bourdieu, Luhmann og oplysningstidens magtdeling" Bourdieus syn på staten og på retten og det retlige felt ved på den ene side at gå Bourdieu efter i kilderne og på den anden side ved at læse Bourdieu i forhold til Luhmann. Denne manøvre ekspliciterer kampen mellem retsstaten og magtsstaten ved at gå tilbage til den tidlige uddifferentiering – med Bourdieu – af felter og – med Luhmann – af systemer omkring den tidlige oplysningstid. Harste argumenterer for, at både Bourdieus og Luhmanns normative udgangspunkt er et forsvar for kritikken af "totalitær og despotisk overintegration eller afdifferentiering." Hvor Bourdieu fokuserer på den manglende differentiering i de moderne samfund, da der stadig findes former for nedarvede statseliter, aktualiserer Luhmann de moderne samfunds differentiering. Bourdieus problem er dog, ifølge Harste, at han reducerer ret til et spørgsmål om in-

teresser frem for at inddrage rettens dobbelthed bestående af fakticitet og gyldighed, som fx Habermas gør (Habermas 1996). Ifølge Harste har legitimiteten, som Bourdieu undertrykker og ud fra sit perspektiv ikke kan iagttage, altid overskredet fakticiteten. Ved at gå Bourdieu efter i kilderne og undersøge udviklingen af den franske stat finder Harste, at Bourdieus kritik passer bedre på en analyse af den danske stat end på den franske.

I forordet til *The State Nobility* skriver Wacquant, at staten for Bourdieu ikke nødvendigvis findes hvor vi umiddelbart vil kigge efter den (Wacquant 1996:ix-xxii, s. xvii). Et af de væsentligste steder, tanken om staten bliver produceret, og statens kategorier bliver reproduceret, var for Bourdieu i uddannelsessystemet og særligt i skolen (Bourdieu 1996). Trine Øland har i sin artikel "A state ethnography of progressivism: Danish school pedagogues and their efforts to emancipate the powers of the child, the people and the culture 1929-1960" ladet sig inspirere af Bourdieus uddannelsesstudier og undersøger udviklingen af dele af dansk uddannelsespædagogik. Øland påviser, hvordan skolepolitisk interesserede pædagoger og lærere i tiden omkring 2. verdenskrig bliver en del af en bredere kulturpolitisk bestræbelse, der benytter skolepædagogikken som et middel til at sikre Danmarks fremtid mod fascisme og nazisme. Disse kulturpolitiske strømninger ændrer sig imidlertid efter krigen til at advokere for velfærdsstatslige omsorgs- og demokratiseringsprojekter, der vil opbygge samfundet via bl.a. udvikling af befolkningen gennem skolegang. Øland benytter en kollektiv relationel biografisk metode ved at fokusere på de konkrete individer, der deltog i kampen, og de forskellige kategorier, de fremførte. Ølands artikel illustrerer ligeledes, hvordan de danske udviklingsprocesser hang tæt sammen med udviklinger i udlandet eller med andre ord, hvordan der også på uddannelsesområdet har fundet, hvad Bourdieu kalder "transnational cirkulation" (Bourdieu and Wacquant 2005) af ideer om indretningen og formålet med uddannelser sted via specifikke importører af diskurser – for at bruge Dezalay og Garths begreb (Dezalay and Garth 1996).

I artiklen "Et sociologisk reflektivt perspektiv på BUM-modellen – skitse til en feltanalytisk anvendelse af organisationsanalyse" tager Kristian Delica og Anders Mathiesen udgangspunkt i en analyse af den danske strukturreform, der reformerede den danske offentlige sektor med forandringer af den kommunale og regionale forvaltning, og den såkaldte BUM-model (aftalen om strukturreformen med virkning fra 1. januar 2007 kan ses <http://www.im.dk/publikationer/struktureftale/index.html>). De skitserer, hvordan en feltanalytisk tilgang kan anvendes til at analysere den igangværende omorganisering af "staten" og den offentlige sektors sociale institutioner. BUM-modellen er en dansk administrativ organisationsmodel, der svarer til de generelle nyliberalistiske bestræbelser for både at omorganisere og privatisere den offentlige sektor og i forlængelse heraf at professionalisere ledelsesorganisationen i staten og de forskellige velfærdsinstitutioner. Delica og Mathiesen redegør indledende for, hvordan Bourdieus arbejder kan inspirere til feltanalytiske organisationsanalyser, der primært fokuserer på ændringer i institutionsstrukturer og i ledelsesorganisationen. Formålet med dette er at kunne belyse de

sociale konsekvenser af ændringer i styrkeforholdet mellem de forskellige felter og de organisatoriske niveauer i det bureaukratiske felt.

Herudover bringes oversættelser af nogle centrale tekster, hvor Bourdieu mere direkte forsøgte at analysere og diskutere staten. Den første tekst "Statens venstre hånd og statens højre hånd" er et interview med Bourdieu fra 1992. Interviewet refererer til *La Misère du Monde* (Bourdieu 1999), der repræsenterer Bourdieu og en række af hans kollegaers omfattende – og mest udbredte – analyser af statens praksisformer, som de er blevet ændret som følge af den i 1970'erne og 1980'erne påbegyndte "konservative revolution" eller hvad der også kan kaldes den nyliberalistiske reorganisering af staten. En proces der, som Bourdieu påviser, svækker statens "venstre hånd" til fordel for dens "højre".

Den næste tekst "Modstridende interesser i staten" er en artikel af Bourdieu fra 1993. Artiklen bærer delvist præg af at være et bidrag til et kollokvium arrangeret af Emmanuel Wallerstein i 1993. Sessionen, hvori Bourdieu deltog, blev ledet af et af de store navne inden for strukturmarxismen, Etienne Balibar, og det er derfor han i udgangspunktet må forholde sig til den strukturmarxistiske statsopfattelse. I artiklen benytter Bourdieu direkte metaforen om "statens højre og venstre hånd", idet han forklarer, hvorfor han foretrækker en feltanalytisk statsanalyse og derfor analyserer statens magt- eller myndighedsudøvelse som resultatet af de sociale kampe i et bureaukratisk felt med diverse eksterne relationer til de forskellige økonomiske, politiske, retlige og videnskabsfelter mm. I artiklen påviser Bourdieu ligeledes, hvordan det bureaukratiske felt er udviklet ikke mindst via en juriststand, der havde interesse i at udvikle staten. En udvikling Bourdieu sammenligner med den, der siden er sket i EU. Artiklen henleder opmærksomheden på den universelle statsordens "radikale historicitet" og på, at staten vedvarende er genstand for sociale kampe mellem repræsentanter for modstridende interesser – som netop "statens højre hånd" og "statens venstre hånd".

Den tredje tekst "Det politiske felt og symbolsk magt" er et interview med Bourdieu fra 1991, der fokuserer på, at de politiske magtudøveres symbolske grundlag kan spille en afgørende rolle for statsmagten (Bourdieu 1991a). Samtalen er den indledende perspektivering til et Bourdieu-temanummer, der oprindeligt blev planlagt i forlængelse af Bourdieus to-dages besøg i Øst-Berlin et par uger før murens fald 1989, hvor han bl.a. forelæste på Humbolt Universitetet og holdt et nok lidt kontroversielt foredrag om "*Politisches Kapital als Differenzierungsprinzip im Staatssozialismus*" for SED-centralkomiteens "Akademi for Samfundsvidenskab" (Bourdieu 1991b: 33-39). Tidsskriftredaktionen understreger i en kort indledning om temanummerets baggrund, at Bourdieu "tillægger dette 'differentieringsprincip' den største betydning for at [kunne] forklare statssocialistiske samfunds funktions- og reproduktionsmekanismer" (s. 482). I den oversatte samtale forklarer Bourdieu med baggrund i opløsningen af DDR, hvordan staten baseret på en abstrakt symbolsk orden på trods af uddannelsessystemets og mediernes reproduktion af en abstrakt diskursiv praksis eller

ren "politisk filosofi eller teologi" – som det kritisk formuleres i den næste artikel – kan miste sin legitimitet og dermed den afgørende symbolske magt.

Den fjerde tekst "En videnskab om statens praksisformer", som Boudieu skrev med Olivier Christin og Pierre-Étienne Will, er en indledende oversigt fra et temanummer af *Actes de la recherche en sciences sociales* om staten fra 2000. Artiklen kan ses som et bidrag til at forklare, hvordan en praksisteoretisk statsanalyse kan bruges til at objektivere de sociale betydninger af forskellige praksisformer eller magtudøvelsesformer ved at historisere de historisk specifikke måder at indrette, legitimere og regulere statens institutioner og deres aktiviteter. Ved at inddrage forfattere bag videnskaberne om statens praksisformer peger Bourdieu på, hvordan forskellige administrative eliter har fået den symbolske kapital, som de anvender til at legitimere den dominerende symbolske orden, som også er statens orden, og herved også deres eget monopol på at varetage statens magt til at regulere magtrelationer i de sociale rum. På den vis er der en tæt relation mellem staten og de statslige eliter og forskningen om staten.

De oversatte Bourdieu-tekster kan tilsammen ses som skitser til et forskningsprogram for en praksisteoretisk videnskab om staten, hvor et vigtigt analytisk redskab er begrebet om det bureaukratiske felt. Dette skal, som Arnholtz Hansen og Hammerslev erindrer om, ses i dets relationer til andre felter som fx det politiske felt, uddannelsesfeltet, mediefeltet, det retlige felt og til disse felters forskellige sociale institutionelle relationer (fx de forskellige retlige institutioner) og deres forskellige grupper af udøvende professioner (igen fx forskellige dele af den juridiske profession). Herudover findes der et andet gennemgående tema i teksterne, nemlig antegninger til studier af EU og hvad EU kan komme til at betyde. Ved bl.a. at bruge paralleller til nationale processer om statens oprindelse skitserer Bourdieu i grove træk nogle tendenser i udviklingen af EU.

Endelig bringer vi et interview med Wacquant "Straf som neoliberal fattigdomspolitik" fra 2009, som blev foretaget i forbindelse med udgivelsen af hans bog *Punishing the Poor*. Interviewet med Wacquant var hans bud på et bidrag til dette temanummer om staten, fordi det illustrerer, hvordan han bruger Bourdieus begreb om det bureaukratiske felt til at synliggøre at staten kan forsøge at afhjælpe uønskede forhold på meget forskellige måder. "Den kan 'socialisere' dem ved at tage højde for deres oprindelse i samfundets kollektive organisering. Den kan 'medicinere' dem ved at behandle dem som individuelle patologier. Eller den kan 'straffe' dem ved at køre sine retshåndhævende agenter frem." Interviewet kan således ses som et forsøg på at vise, hvordan Bourdieus analyser af staten kan give nyttige værktøjer til konkrete analyser og som en illustration på, hvordan begrebet det bureaukratiske felt kan benyttes til at gentænke den straffende stat i avancerede samfund og til at give en sociologisk karakteristik af neoliberalismen. Wacquants bog om den straffende stat kan ligeledes ses som et signifikant udtryk for statens tilbagetrækning, som Delica og Mathiesen gør det i deres artikel i dette temanummer.

Artiklerne i dette temanummer afspejler, hvor forskellige sociologisk reflekseive undersøgelser, hvori staten indgår, kan være. Som vist i temanummeret kan forandringer i og af staten illustreres både ved institutionsanalyser, ved undersøgelser af forandringer i uddannelsesfeltet og ved forandringer i måden vi straffer på. *Praktiske Grunde* har også tidligere bragt en lang række artikler, der indirekte vedrører staten i forhold til både det religiøse felt (nr. 1-2/2009), det kulturelle felt (nr. 1/2008) og uddannelsesfeltet (nr. 4/2009). Bourdieus studier og diskussioner om staten og magtfeltet har herudover i de senere år inspireret til en lang række undersøgelser af både nationale statslige forandringer (se fx Börjesson and Broady 2006, 29: 80-107; Eyal 2005: 151-177; Eyal, Szelenyi, and Townsley 1998; Christin 2005: 91-110; Hammerslev 2006, 29:27-42; Wacquant 2005) og undersøgelser af transnationale felter (se fx Cohen 2007: 20-33; Cohen and Vauchez 2007, 32: 75-82; Dezalay and Garth 1996; Dezalay and Garth 2002; Hammerslev 2009, 20: 75-94; Hammerslev and Arnholtz Hansen 2010; Kauppi 2005). Alle disse studier kan ses som eksempler på hvordan den Bourdieu-inspirerede sociologi udvikler sig og kan videreudvikles fremover.

Alle Bourdieu-teksterne er oversat af Anders Mathiesen. *Praktiske Grunde* takker Jérôme Bourdieu for venligt at give tilladelse til at bringe dem. Interviewet med Loïc Wacquant er oversat af Jens Arnholtz Hansen.

Ole Hammerslev, Anders Mathiesen & Jens Arnholtz Hansen

Referencer

- Börjesson M. & Broady D. 2006. The Social Profile of Swedish Law Students: National Divisions and Transnational Strategies. *Retfærd. Nordic Legal Journal* 29 (3/114): 80-107.
- Bourdieu P. 1991a. *Politisches Feld und symbolische Macht* (Gespräch mit Effi Böhlke und Joachim Wilke), i: *Berliner Journal für Soziologie* 1. Jg., Nr. 4, s. 483-488.
- _____. 1991b. *Die Intellektuellen und die Macht*, Hamburg: VSA-Verlag.
- _____. 1993. *La Misère du monde*. Paris: Editions du Seuil.
- _____. 1996. *The State Nobility. Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press.
- _____. 1999. *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu P. & Wacquant L. 2005. The Cunning of Imperialist Reason. In *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*, ed L Wacquant Cambridge: Polity Press.
- Broady D. 1991. *Sociologi och Epistemologi: Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiske epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.
- Christin, O. 2005. "Ancien Régime Ballots: A Double Historicization of Electoral Practices", In *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*, ed. Loïc Wacquant, 91-110. Cambridge: Polity Press.
- Cohen A. 2007. Who Are the Masters of the Treaties? Law and Politics in the Birth of European Constitutionalism. *Praktiske Grunde. Tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab* (2): 20-33.
- Cohen A. & Vauchez A. 2007. Introduction: Law, Lawyers, and Transnational Politics in the Production of Europe. *Law & Social Inquiry* 32 (1): 75-82.
- Dezalay Y. & Garth B.G. 1996. *Dealing in Virtue: International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Field*. Chicago: The University of Chicago Press.

- _____. 2002. *The Internationalization of Palaces War: Lawyers, Economists, and the Contest to Transform Latin American States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eyal G. 2005. The Making and Breaking of the Czechoslovak Political Field. In *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*, ed L Wacquant, 151-177. Cambridge: Polity Press.
- Eyal G., Szelenyi I. & Townsley E. 1998. *Making Capitalism without Capitalists: Class Formation and Elite Struggles in Post-Communist Central Europe*. London: Verso.
- Habermas J. 1996. *Between Facts and Norms*. Cambridge: Polity Press.
- Hammerslev O. 2006. Kampen om den dømmende magt i Bulgarien: Import og eksport af ret, juridiske institutioner og ekspertise. *Retfærd. Nordic Legal Journal* 29 (2): 27-42.
- _____. 2009. Transatlantiske kampe i Østeuropa om retlige og statslige modeller. *Dansk Sociologi* 20 (4): 75-94.
- Hammerslev O. & Arnholtz Hansen J. 2010. Udkast til refleksive sociologiske studier af EU. In *Hvorfor Bourdieu?*, eds. K. Larsen & K. Esmark. København: Hexis Forlag (under forberedelse).
- Kauppi N. 2005. *Democracy, social resources and political power in the European Union*. Manchester: Manchester University Press.
- Wacquant L. 1996. Foreword. In *The State Nobility - Elite Schools in the Field of Power*, ed P Bourdieu, ix-xxii. Cambridge: Polity Press.
- _____. 2005. *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*. Cambridge: Polity Press.
- _____. 2009. *Punishing the poor: the neoliberal government of social insecurity*. Durham NC: Duke University Press.